

LUIK 1

ALGEMENE INLEIDING

INHOUD

- 1 Probleemstelling
 - 1.1 Huidige situatie
 - 1.1.1 Problemen van cursisten
 - 1.1.2 Problemen van vakdocenten
 - 1.1.3 Problemen van de directie
 - 1.1.4 Problemen van de overheid
 - 1.2 Gewenste situatie
 - 1.2.1 Doelstellingen
 - 1.2.2 Geïntegreerd vakonderwijs als oplossing
- 2 Geïntegreerd vakonderwijs
 - 2.1 Taalleren in de context van opleiding en werk
 - 2.2 Geïntegreerd onderwijs is ...
 - 2.3 Vormen van geïntegreerd vakonderwijs
 - 2.3.1 Taalgericht vakonderwijs
 - 2.3.2 Nederlands op de opleidingsvloer
 - 2.3.3 Talig beroepsgericht neventraject
 - 2.3.4 Talig beroepsgericht voortraject
- 3 Lijst met afkortingen
- 4 Inspiratiebronnen
 - 4.1 Literatuur
 - 4.2 Interessante websites
 - 4.3 Gesprekken

1 PROBLEEMSTELLING

1.1 Huidige situatie

1.1.1 Problemen van cursisten

De meest voorkomende **talige problemen** van laagtaalvaardige cursisten in de klas én op stage zijn:

- begripsproblemen bij mondelinge instructies
- problemen om zich zowel mondeling als schriftelijk helder uit te drukken
- een beperkte woordenschat
- moeilijkheden om concrete maar vooral beschouwelijke teksten te lezen
- problemen bij deelname aan groepswork
- begripsproblemen bij toets- en examenvragen
- antwoorden op toetsen en examens niet helder kunnen verwoorden

Door een combinatie van deze problemen kunnen cursisten **niet functioneren in de schoolse context** en is het voor hen zeer moeilijk om een opleiding in het volwassenen- of secundair onderwijs te volgen.

De **oorzaken van taaldeficiëntie** zijn van velerlei aard.

- Er is een groot verschil tussen de abstracte **taal** die cursisten op school en in opleidingen horen en de alledaagse taal die cursisten buiten de opleiding gebruiken. Woorden als 'weergeven, toelichten, vergelijken, ...' leer je niet in alledaagse gesprekken. Ook in gewone NT2¹-trajecten worden cursisten niet expliciet getraind in schooltaal. Voor alle laagtaalvaardige cursisten – ongeacht hun herkomst – kan schooltaal een struikelblok zijn.
- Het **taalgebruik in vakopleidingen** is niet altijd aangepast aan laagtaalvaardige of anderstalige cursisten. De vakdocent en de medecursisten spreken te snel, gebruiken dialectwoorden, hun taalgebruik is moeilijk en complex.
- Er is een gebrek aan interactie tijdens de vakles. Cursisten krijgen weinig **sprekkansen**. Je leert enkel een taal als je de gelegenheid hebt om de taal dagelijks te oefenen. Vakdocenten laten laagtaalvaardige cursisten nauwelijks aan het woord. Enerzijds vertragen ze de les, wat saai is voor de taalsterkere cursisten. Anderzijds willen vakdocenten taalzwakke cursisten niet in verlegenheid brengen voor de hele klas. Nochtans leren cursisten enkel de vaktaal en het vak door erover te praten.
- Anderstalige cursisten krijgen in de veilige omgeving van de NT2-klas voortdurend **taalondersteuning en begeleiding van de taaldocent**. In het vakonderwijs is dit meestal veel minder het geval.
- De **taalvereisten** om met een **opleiding** te starten, liggen doorgaans **veel hoger** dan het behaalde niveau Nederlands van de cursist. Bijvoorbeeld: voor een cursist met het basisniveau² Nederlands zal het zeer moeilijk zijn zonet onmogelijk - om met de opleiding Gediplomeerde Verpleegkunde te starten. Centra mogen officieel geen cursisten weigeren die een te laag taalvaardigheidsniveau hebben. Ze mogen wél cursisten het advies geven om eerst nog extra Nederlands te volgen, bij voorkeur in een talig beroepsgericht voortraject. De realiteit is dat sommige centra nog niet hebben gereflecteerd over de gewenste taalvaardigheidsvereisten, dit doorverwijzend advies bij échte probleemgevallen niet geven óf dat cursisten ondanks het doorverwijsadvies toch met de vakopleiding willen starten.

¹ Nederlands als tweede taal.

² Het basisniveau is A2/Waystage. Zie bijlage 1 *Vergelijkend overzicht niveaus Nederlands tweede taal*.

1.1.2 Problemen van vakdocenten

De meeste vakdocenten geven **nauwelijks de nodige taalondersteuning**. Toch zijn er veel vakdocenten die laagtaalvaardige cursisten deze ondersteuning wel willen aanbieden, maar velen voelen zich onzeker. Tijdens hun **lerarenopleiding** kregen ze **niet de knowhow** om met taaldeficiëntie om te gaan en om in de vaklessen aan het taalverwervingsproces van cursisten te werken. Dikwijls hebben ze nog **geen extra nascholing** gevolgd. Ze voelen zich onbekwaam om taalproblematiek zelf en zonder ondersteuning van een taalexpert aan te pakken.

1.1.3 Problemen van de directie

De meeste centra beseffen dat laagtaalvaardige cursisten tijdens hun opleiding met taalproblemen kampen, maar doorgaans weten ze niet hoe ze dit probleem kunnen oplossen. Ze leggen de **verantwoordelijkheid bij de cursist** en gaan ervan uit dat de taalzwakke cursist eerst zelf zijn taalvaardigheid moet verhogen voor hij met de vakopleiding kan starten. Het gevolg is een **grote uitval** bij het begin van de eerste module of zelfs later in de opleiding. Andere centra leggen de gewenste **taalvaardigheidsvereisten** wel **lager**. Ze zien taalproblemen door de vingers zodat cursisten afstuderen met een te laag taalniveau en het **probleem naar de werkvloer verschuift**.

1.1.4 Problemen van de overheid

Taaldeficiëntie leidt ook op de **stagevloer en op het werk** tot problematische situaties.

Hoe gaat men om

- met collega's die een informele uitleg niet verstaan?
- met kappers die de wensen van het cliënteel onvoldoende of verkeerd begrijpen?
- met kinderverzorgers die de ouders van een kind onvoldoende te woord kunnen staan?
- met verpleegstagiars die door talige problemen de instructies van het ziekenhuispersoneel niet correct opvolgen?

Taaldeficiëntie kan vergaande gevolgen hebben. Het verstoort de sociale communicatie op het werk waardoor taalzwakke stagiaires of werknemers niet worden aanvaard. Een tekort aan taalvaardigheid leidt ook tot **onveiligheid op het werk**. Bijvoorbeeld een verpleger die omwille van begripsproblemen verkeerde medicatie toedient. Ook op de stagevloer en het werk is een goede functionele taalvaardigheid een vereiste³.

Als centra geen stappen ondernemen om cursisten tijdens de opleiding in hun taalontwikkeling te ondersteunen, komen cursisten vaak in een **vicieuze cirkel** terecht. Na een eerste mislukking gaan ze op zoek naar een andere opleiding, waar ze opnieuw dezelfde problemen ervaren en weer uitvallen.

Ook nieuwkomers komen in dit **watervalsysteem** terecht. Dat zorgt voor demotivatie en frustratie. De kans is reëel dat ze nooit het beroep leren waarvoor ze over de Elders Verworven Kwalificaties (EVK) of de Eerder Verworven Competenties (EVC) beschikken.

Door hun taaldeficiëntie worden ze nergens aangeworven en komen ze in de **werkloosheid** terecht.

De regering stelt nochtans alles in het werk om meer mensen toe te leiden naar jobs en meer bepaald naar knelpuntberoepen. Veel laagtaalvaardige en/of anderstalige cursisten met de juiste capaciteiten en relevante werkervaring kiezen voor een opleiding die leidt tot deze knelpuntberoepen. Omwille van taalproblemen en onvoldoende taalbegeleiding tijdens de opleiding slagen ze er niet in om het eindperspectief – tewerkstelling – te behalen.

³Voor meer info over taalbeleid in bedrijven zie: de Vos, Hilde en Leysen, Jes (2007). *Klare taal rendeert. Over het belang van een taalbeleid voor bedrijven en organisaties*.

1.2 Gewenste situatie

1.2.1 Doelstellingen

Taaldeficiëntie aanpakken betekent niet dat centra laagtaalvaardige cursisten moeten uitsluiten omwille van problemen op de opleidingsvloer, veiligheid op het werk of wegens hun gebrekkige taalvaardigheid. Docenten moeten zich ook niet té flexibel opstellen en ernstige taalproblemen door de vingers zien.

Centra kunnen taaldeficiëntie uitschakelen met onderstaande maatregelen.

- 1 Centra moeten worden **gesensibiliseerd** om aan taalvaardigheid van álle cursisten te werken. Tal van centra in het secundair en volwassenenonderwijs hebben met veel enthousiasme een taalbeleid ontwikkeld én aan de taalvaardigheid van hun cursisten gewerkt. Deze **voorbeelden van good practice** zijn rolmodellen en kunnen een **voortrekkersrol** vervullen voor andere Vlaamse centra.
- 2 Na de sensibiliseringsacties is het noodzakelijk om **organisatorische en didactische ondersteuning** en **instrumenten** aan directies, coördinatoren en (vak)docenten aan te bieden zodat ze binnen de vakles aan taalontwikkeling kunnen werken. Niet alleen vakdocenten maar ook taaldocenten hebben specifieke ondersteuning nodig.
- 3 (Vak)docenten moeten **cursisten strategieën aanreiken** om taal te leren en moeten hen stimuleren en activeren om binnen én buiten de opleiding zelfstandig en met verantwoordelijkheidszin aan hun eigen taalontwikkeling te werken.
- 4 **Beroepsgerichte centra en centra die NT2** geven, moeten **nauw samenwerken** om taalondersteuning aan te bieden. Ze organiseren samen talige trajecten⁴ tijdens de vakopleiding en zorgen voor didactische uitwisseling en ondersteuning.
- 5 Door al deze acties kan het doel op **lange termijn** worden bereikt, namelijk dat cursisten worden opgeleid tot **zelfstandige werknemers en geëmancipeerde burgers** die talig sterk genoeg zijn om zowel op professioneel áls op maatschappelijk vlak goed te functioneren en om hun taalproblemen zelf op te lossen.

1.2.2 Geïntegreerd vakonderwijs als oplossing

Centra die pas beginnen met taalvaardiger onderwijs zijn geneigd om te kiezen voor extra taalcursussen en taalondersteuning naast de vakopleiding. Dit gebeurt vanuit de optiek “ze moeten eerst goed Nederlands leren”. Hierdoor blijft taalondersteuning vaak aan de zijlijn van de opleiding staan. Het wordt verengd tot een zaak van de taaldocent en de taalzwakke cursisten. Vakdocenten bekijken taalvaardigheid dan als iets dat buiten hun bevoegdheid en takenpakket valt. Het verwerven van taal is echter een **proces van levenslang leren** dat door het hele centrum en alle docenten op een structurele manier moet worden aangepakt. Een centrum kan dit doen door gedurende de hele vakopleiding **geïntegreerd vakonderwijs** aan te bieden, onderwijs waarbij **taal en vak vanuit de beroepscontext** worden **aangeleerd en toegepast**. Op deze manier wordt een betere consolidering gegarandeerd.

Het volgende hoofdstuk beschrijft de verschillende vormen van geïntegreerd vakonderwijs.

⁴ Bijvoorbeeld: Nederlands op de opleidingsvloer, een talig beroepsgericht neventraject of voortraject.

2 GEÏNTEGREERD VAKONDERWIJS

2.1 Taalleren in de context van opleiding en werk

Voor nieuwe Vlamingen is het Nederlands belangrijk om in verschillende situaties te kunnen participeren. **Taallessen** moeten daarom **doelgericht** en **functioneel** zijn. Ze moeten ervoor zorgen dat nieuwe Vlamingen snel zelfstandig kunnen functioneren in taalgebruikssituaties die voor hen belangrijk zijn. Eén van de contexten die voor hen van belang is, is de **context opleiding en werk**. Om een opleiding te kunnen volgen en werk te vinden hebben zij taal nodig. Taal is voor hen binnen deze context een middel om een ander doel te bereiken, namelijk het volgen van een opleiding die leidt tot tewerkstelling.

Taallessen voor deze doelgroep moeten daarop afgestemd zijn. Dit is mogelijk met **geïntegreerd vakonderwijs**. Cursisten worden ondergedompeld in het taalbad dat de vakopleiding biedt. **Ze leren de taal al doende door realistische taken⁵ op de opleidingsvloer** uit te voeren. Bij het uitvoeren van de opdrachten merken ze zelf welke woorden en structuren ze nodig hebben om de taak tot een goed einde te brengen. De docent kan er meteen op inspelen.

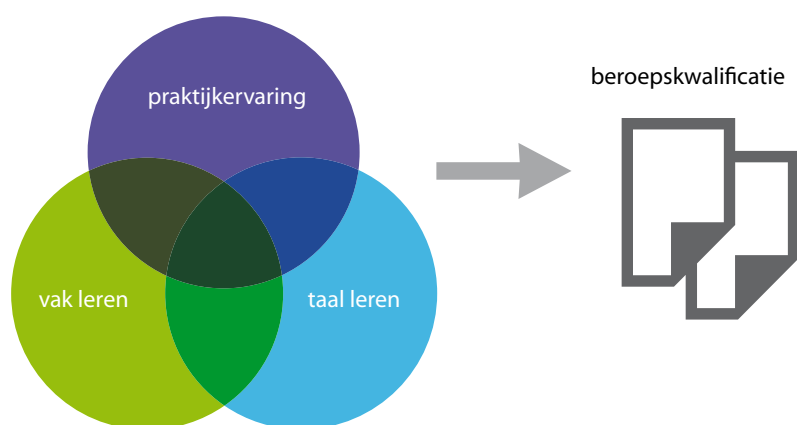
Starten met de **vakopleiding** wordt het best **niet te lang uitgesteld**. Voor zeer laaggeschoolde cursisten is het niet eenvoudig om via het gewone NT2-aanbod Nederlands te leren. Omdat ze de taal die ze in de algemene NT2-lessen leren niet meteen kunnen gebruiken in hun dagelijks wereld of werkomgeving, daalt de motivatie en zetten sommigen hun taaltraject vroegtijdig stop.

Cursisten snel toelaten tot een vakopleiding én de vakomgeving als een taalrijke leeromgeving gebruiken, **vraagt extra vaardigheden van de betrokken vakdocenten**. Deze vaardigheden moeten zij trainen in een vormingsaanbod.

2.2 Geïntegreerd vakonderwijs is ...

geïntegreerd

Bij de integrale aanpak van taal en vak leren cursisten zowel taal-, sociale en studievaardigheden als vakkennis en beroepsvaardigheden vanuit de beroepscontext. Het centrum biedt vak, taal en praktijkervaring als een harmonisch geheel gedurende het gehele leertraject aan. Taal wordt niet langer in een apart taaltraject naast de opleiding aangeboden, maar de cursisten leren de taal tijdens de opleiding én vanuit het vak.

Figuur 1: Geïntegreerd vakonderwijs biedt vak, taal en praktijkervaring als een harmonisch geheel in de opleiding aan en leidt tot een beroepskwalificatie.

⁵ Bijvoorbeeld: in het simulatiekapsalon aan een klant advies geven over het kapsel dat het beste bij hem/haar past.

motiverend

Het einddoel van het volledige leertraject is het behalen van een beroepskwalificatie wat zorgt voor intrinsieke motivatie om taal te leren.

doeltreffend

Geïntegreerde trajecten bieden heel wat voordelen.

- Het volledige leertraject duurt minder lang als vak en taal samen in één programma zitten.
- Het eindperspectief – het behalen van een beroepsdiploma – is meteen zichtbaar.
- Er is veel geschikte talige input vanuit de vakcontext.
- Er vindt interactie plaats in authentieke werksituaties waardoor taalleren in een betekenisvolle context kadert.
- De motivatie om taal te leren is groter omdat taal is ingebed in de beroepscontext.
- Er is minder uitval.

verzelfstandigend

Centra en scholen hebben de volgende verantwoordelijkheden:

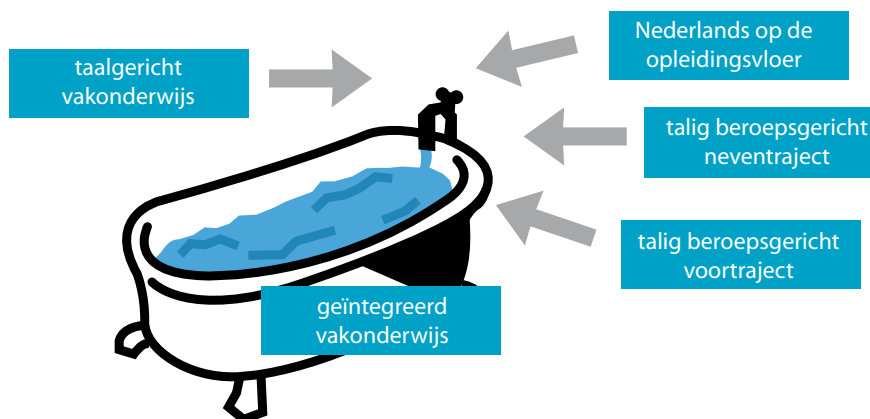
- Ze focussen op taalontwikkelen onderwijs in plaats van op het afstraffen van **taaldeficiëntie**.
- Ze vertrekken vanuit de talige startcompetenties van de beroepsgerichte opleiding en de **einddoelen van de opleiding**.
- Ze creëren de mogelijkheid voor cursisten om tijdens de vakopleiding een **taalvaardigheid te ontwikkelen die voldoende is als beginnende beroepsbeoefenaar**.
- Ze bieden cursisten een taalrijke beroepsgerichte studiecontext aan.
- Ze creëren bij cursisten leerstrategieën voor de verdere taalontwikkeling en taalredzaamheid tijdens het beroep.
- Ze stimuleren cursisten tot een zelfgestuurd proces van taalverwerving.
- Ze responsabiliseren en verzelfstandigen cursisten inzake de eigen studie- en levensloopbaan.

een taalbad

Geïntegreerd vakonderwijs bestaat uit verschillende vormen:

- taalgericht vakonderwijs
- Nederlands op de opleidingsvloer
- talige beroepsgerichte neventrajecten
- talige beroepsgerichte voortrajecten.

Geïntegreerd vakonderwijs is een taalbad. Niet alle kranen hoeven geopend te zijn. Centra hoeven niet alle trajecten aan te bieden om geïntegreerd te werken.

Figuur 2 Geïntegreerd vakonderwijs als taalbad

De keuze van trajecten hangt af van de noden van het doelpubliek en de mogelijkheden van het centrum.

2.3 Vormen van geïntegreerd vakonderwijs

Er is een onderscheid tussen een volledig **geïntegreerde leerlijn**⁶ en een ondersteunende leerlijn.

Bij een volledig geïntegreerde leerlijn bieden centra échte vormen van geïntegreerd vakonderwijs aan zoals **taalgericht vakonderwijs** en **Nederlands op de opleidingsvloer**. De taalverwerving gebeurt tijdens het uitvoeren van reële taken óp de opleidingsvloer.

Bij een **ondersteunende leerlijn** bieden centra een **talig beroepsgericht neventraject of voortraject** aan. De taaltaken zijn zo goed mogelijk in de context van de vakopleiding of het latere beroep ingebed, maar ze blijven doorgaans aangeboden in aparte taallessen tijdens de vakopleiding.

Figuur 3: Afstemming en wisselwerking tussen beide leerlijnen

Deze twee leerlijnen lopen tijdens het leertraject van de cursist doorgaans door elkaar. Taalgericht vakonderwijs en/of Nederlands op de opleidingsvloer zijn de rode draad doorheen het traject. Een **afstemming van beide lijnen**, een goede **wisselwerking** en samenwerking tussen taal- en vakdocenten zorgen voor een goede integratie van vak en taal.

2.3.1 Taalgericht vakonderwijs

Taaldeficiëntie uit zich vooral in begripsproblemen bij mondelinge en schriftelijke instructies van de vakdocent, een tekort aan woordenschat en schooltaal, problemen om antwoorden helder te verwoorden en moeilijkheden om concrete en/of beschouwelijke teksten te lezen. Om deze struikelblokken aan te pakken, wordt er in het secundair onderwijs volop en met succes geëxperimenteerd met de principes van **taalgericht vakonderwijs**. In het volwassenenonderwijs gebeurt dit nog te weinig. Het uitgangspunt van taalgericht vakonderwijs is dat **taal, leren en denken**⁷ volledig met elkaar zijn verbonden. Taalgericht vakonderwijs geeft zowel het leren van het vak als het leren van de taal de nodige aandacht in de vaklessen. Doordat de cursist tijdens de vaklessen de nodige taalsteun van **de vakdocent** krijgt, begrijpt hij de lessen veel beter en hoeft de vakdocent de lat op inhoudelijk vlak niet lager te leggen. De drie pijlers van taalgericht vakonderwijs zijn het aanbieden van voldoende **interactie, taalsteun en context** in de vakles⁸.

⁶ Deze termen zijn ontleend aan *Taalvaardigheid is een gezamenlijke verantwoordelijkheid*. In: *Profiel*, nr.2 maart 2004.

⁷ Hajer, Maaike en Meestringa, Theun (2004). *Handboek Taalgericht Vakonderwijs*.

⁸ De principes van taalgericht vakonderwijs stemmen overeen met de uitgangspunten van het referentiekader *Dertien Doelen in een dozijn* (2006). Dit kader beschrijft over welke talige competenties elke docent moet beschikken. Een greep uit de taalcompetenties van dit kader zijn het aanbieden van begrijpelijk en interactief taalaanbod, het geven van voldoende feedback, het begrijpelijk formuleren van opdrachten en het toegankelijk maken van lessen door voldoende context aan te bieden.

LEREN MET INTERACTIE

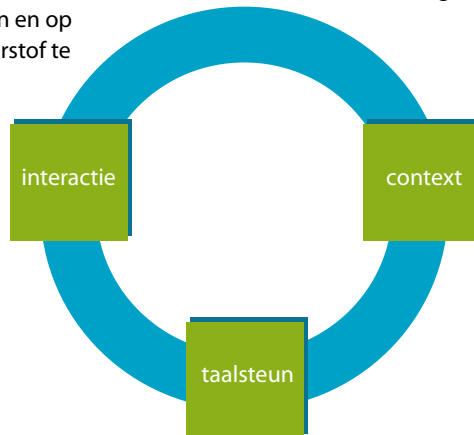
Wat? De cursisten worden aangezet om in interactie met de vakdocent en medecursisten te praten en schrijven over de leerstof door op een actieve manier veronderstellingen, vragen en bevindingen uit te wisselen

Waarom? Interactie geeft cursisten de kans om te praten over vakinhouden en op die manier de leerstof te verwerken.

LEREN MET CONTEXT

Wat? De taal wordt geleerd in voor de cursisten betekenisvolle contexten.

Waarom? De context is uiterst belangrijk voor cursisten omdat eigen ervaringen of leerstof die ze ervoor al hebben geleerd als kapstok kunnen dienen om nieuwe informatie aan vast te hangen.

LEREN MET TAALSTEUN

Wat? De vakdocent biedt de cursisten talige ondersteuning bij het begrijpen van de vaklessen en bij het produceren van taal.

Waarom? Om de vaklessen voor taalzwakke cursisten talig toegankelijker te maken.

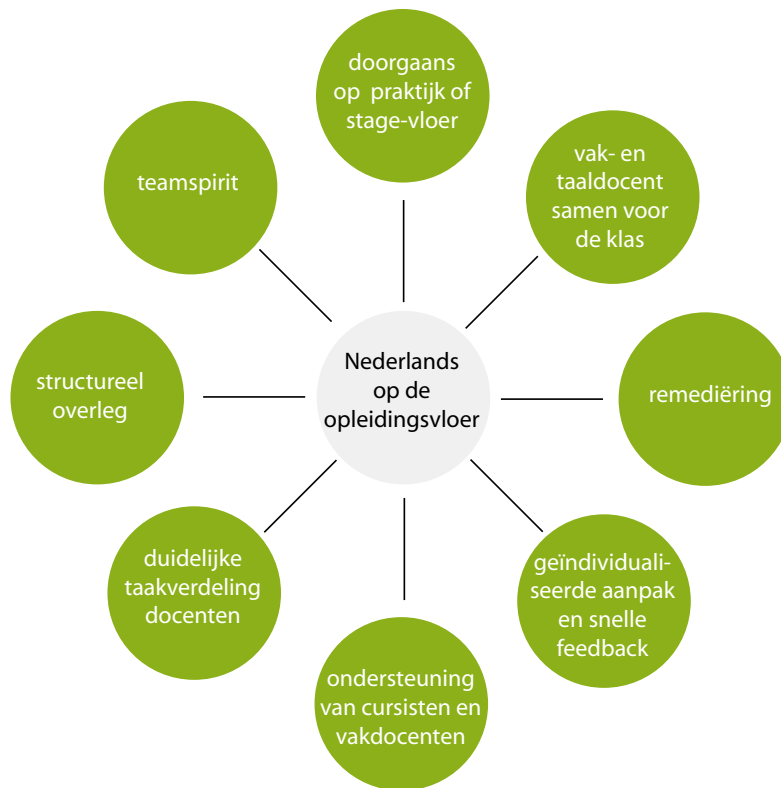
Figuur 4: De drie pijlers van taalgericht vakonderwijs zijn interactie, context en taalsteun

Taalgericht vakonderwijs is een **vaste pijler** die alle centra zouden moeten aanbieden aan alle cursisten – zowel taalzwak als taalsterk. Talige ondersteuning door vakdocenten **gedurende de volledige vakopleiding** is immers cruciaal om het taalvaardigheidsniveau van cursisten te verhogen. Alleen op die manier kan een cursist *taalgericht naar werk*.

Hoe de vakdocent taalgericht vakonderwijs concreet kan verwezenlijken, wordt beschreven in *Luik 3 Actieplan voor docenten*.

2.3.2 Nederlands op de opleidingsvloer

VDAB heeft al een grote expertise op vlak van Nederlands op de opleidingsvloer (Nodo) opgebouwd. De twee pilotscholen van dit project experimenteren succesvol met Nodo. Hieronder volgt een beschrijving van acht kenmerken van Nodo.

Figuur 5: Kenmerken van Nederlands op de opleidingsvloer

doorgaans op de praktijk- of stagevloer en samen voor de klas

In de opleiding Hulpkapper SCVO SIVO vindt Nodo plaats op de opleidings- of praktijkvloer. De **vak- en taaldocent** staan **samen in de vakles**.

Nodo is afhankelijk van de aard van de vaklessen (praktisch versus theoretisch), de heterogeniteit qua taal en taalniveau, de beschikbare tijd voor Nodo. Hierdoor kan Nodo verschillende organisatievormen aannemen.

Enkele voorbeelden⁹:

- De vakdocent geeft de vakles. De taaldocent onderbreekt wanneer cursisten begripsproblemen (kunnen) hebben bij het volgen van de les en bijvoorbeeld niet om aan vormcorrectheid te werken.
- Cursisten kunnen bij de taaldocent in het practicumlokaal de handelingen die ze uitvoeren verwoorden en het materiaal dat ze gebruiken benoemen.
- Indien nodig neemt de taaldocent taalzwakkere cursisten apart om bepaalde lesonderdelen eerst op maat van de cursisten aan te brengen of in te oefenen. In de opleiding Gediplomeerde Verpleegkunde van het Leonardo Lyceum krijgen de cursisten bijvoorbeeld extra schrijftraining bij het maken van stageverslagen.

⁹: Bijlage 3 licht de meest voorkomende vormen van Nodo toe die in de praktijk worden toegepast.

remediërend

Nodo is remediërend van aard. De taaldocent gaat in principe enkel in op begrips- en relevante taalproblemen die zich tijdens de vakles stellen. Aangezien het gaat om specifieke taalproblemen van individuele cursisten tijdens een bepaalde vakles, leent Nodo zich er niet toe om te worden georganiseerd als een gewone module NT2 waar docenten gebonden zijn aan het behalen van eindtermen. Bij Nodo is het niet de bedoeling dat de cursisten een hoger taalniveau op de ERK¹⁰-schaal bereiken en een certificaat behalen zoals bij een gewone NT2-module. Het doel is dat ze voldoende ondersteuning krijgen om de vaklessen te kunnen volgen.

geïndividualiseerde aanpak en snelle feedback

Omdat Nodo tijdens of direct voor of na de vakles plaatsvindt, geeft de taaldocent een snelle en directe feedback aan de cursisten. De transfer van vak- naar taallessen en vice versa verloopt vlot.

didactische ondersteuning van cursisten en vakdocenten

Nodo bestaat enerzijds uit taalondersteuning voor laagtaalvaardige cursisten en anderzijds uit didactische ondersteuning voor de vakdocent. Het geven van NT2-tips aan de vakdocent behoort tot het takenpakket van de taaldocent en is een essentieel onderdeel van overleg.

Er wordt vaak aangenomen dat Nederlands op de opleidingsvloer op lange termijn uitdovend werkt. De vakdocent zou na een lange periode van intensieve coaching door de taaldocent in staat moeten zijn om zelf de nodige taalsteun te geven. Maar de praktijk leert anders: de expertise en aanwezigheid van de taaldocent blijft noodzakelijk. Het is wel zo dat het evenwicht verschuift.

structureel overleg

De inhoud van Nodo is gebaseerd op de inhoud van de vaklessen en op zeer cursistgebonden taalproblemen. Hierdoor kan de inhoud en de vorm elk semester verschillen. Dit impliceert structureel overleg tussen vak- en taaldocent en de nodige vrijstellingen om samen de vak- en taallessen in te vullen, voor te bereiden en na te bespreken.

duidelijke taakverdeling en teamspirit

Als de vak- en taaldocent samen op de opleidings- of praktijkvloer staan, is teamspirit én een duidelijke taakverdeling noodzakelijk. Het is vanzelfsprekend dat tijdens de vakles het vak primeert en niet de taal. De taaldocent mag de vakles niet overnemen, maar hij moet wel de kans krijgen om voldoende taalsteun te geven. Goede afspraken, taakafbakening en een prima verstandhouding zijn cruciaal.

¹⁰ Europees Referentiekader. Zie bijlage 1 *Vergelijkend overzicht niveau Nederlands tweede taal*.

2.3.3 Talig beroepsgericht neventraject

Een andere vorm van geïntegreerd vakonderwijs is een talig beroepsgericht neventraject. In dit traject geeft de taaldocent beroepsgerichte taallessen die gelijktijdig met en op de locatie van de vakopleiding plaatsvinden.

certificerend

Het doel van een neventraject is een hoger taalniveau te bereiken op de ERK-schaal. De cursisten kunnen een (deel)certificaat behalen. Het centrum kan een neventraject op verschillende manieren organiseren¹¹.

motiverend

De context van de vakopleiding bepaalt volledig de inhoud van het talig beroepsgericht neventraject. Taal wordt in een voor de cursisten betekenisvolle en functionele context gegeven. Wat ze leren is meteen bruikbaar in de vakles. Dat is zeer motiverend.

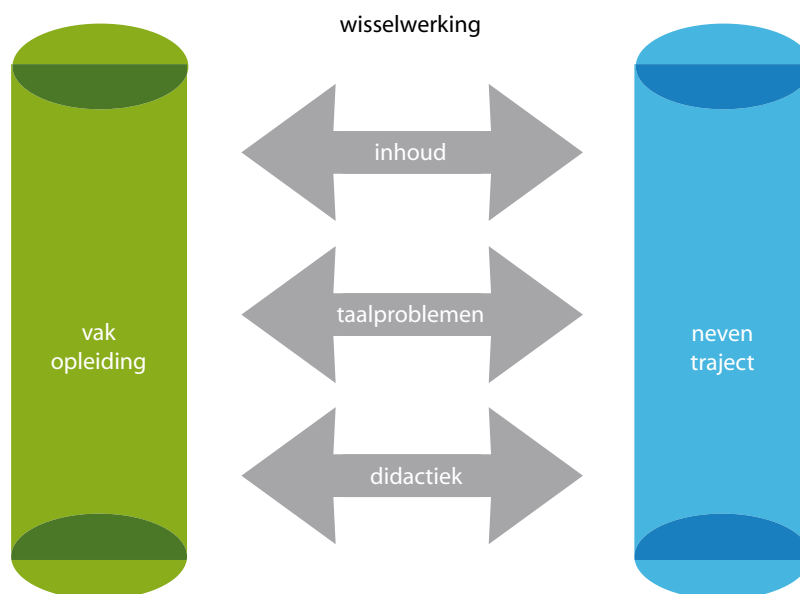
nauwe samenwerking en wisselwerking

Cursisten ervaren taal en vak als een harmonisch geheel in de opleiding. De volgende factoren spelen hierbij een rol:

- een betekenisvolle en functionele beroepsgerichte context
- één locatie voor taal- en vaklessen¹²
- samenwerking en wisselwerking tussen taal- en vakdocent

Tijdens het structureel overleg is er een uitwisseling op drie terreinen:

- de inhoudelijke invulling van het neventraject
- taalproblemen van individuele cursisten
- taalondersteuning en didactische aanpassingen in de vakles

Figuur 6: Talig beroepsgerichte neventrajecten steunen op een wisselwerking tussen vak- en taaldocent

¹¹ Zie bijlage 4 Overzicht formules om een neven- of voortraject te organiseren.

¹² De taallessen vinden plaats op de locatie van de vakopleiding.

2.3.4 Talig beroepsgericht voortraject

Een talig beroepsgericht voortraject is een talige voorbereiding op de vakopleiding. De taaldocent geeft dit traject vóór de vakopleiding. Dit voortraject hoeft niet noodzakelijk door het beroepsgericht centrum te worden georganiseerd. VDAB organiseert bijvoorbeeld tal van voortrajecten. Zo kunnen aspirant-studenten Gediplomeerde Verpleegkunde eerst het voortraject Social Profit voor Anderstaligen bij VDAB volgen. Het aanbod van VDAB blijft natuurlijk beperkt. Er zijn niet voor alle vakgebieden voortrajecten.

certificerend

Een voortraject bestaat uit beroepsgerichte NT2-lessen. Cursisten kunnen er een certificaat NT2 mee behalen. Het centrum kan op verschillende manieren een voortraject organiseren.¹³

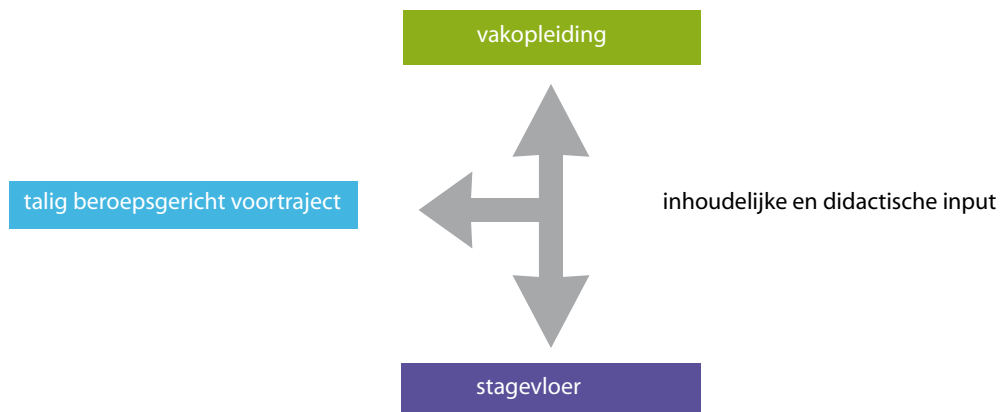
motiverend

Een verschil met een algemene cursus NT2 is dat een talig beroepsgericht voortraject sterk is ingebed in de beroepsgerichte context. De cursisten leren geen algemeen Nederlands, maar taal die onmiddellijk kadert in de functionele context van de latere vakopleiding. Dit verhoogt de motivatie om de taal te leren.

Er is wel een verschil tussen trajecten voor laaggeschoolden en hogergeschoolden. Voor laaggeschoolden is het voortraject liefst niet te lang. Ze leren gemakkelijker taal in de reële werkcontext waar veel wordt gevisualiseerd en waar taalleren gepaard gaat met het uitvoeren van handelingen. Daarom stromen zij best na het overlevingsniveau¹⁴ Nederlands zo snel mogelijk door naar een vakopleiding die Nederlands op de opleidingsvloer aanbiedt. Voor hogergeschoolden kan het voortraject langer zijn, zolang de taal sterk is ingebed in de beroepscontext.

samenwerking en wisselwerking

Belangrijk is dat er bij de organisatie en invulling van een voortraject een goede samenwerking en wisselwerking is tussen de taaldocent, vakdocenten én de stagevloer. De input van de vakopleiding en de stagevloer is **onontbeerlijk**.

Figuur 7: Er is een wisselwerking tussen het voortraject, de vakopleiding en de stagevloer.

De stagevloer kan zeer relevante contexten aanreiken voor de inhoudelijke invulling van het voortraject en aangeven met welke talige problemen laagtaalvaardige kandidaten worstelen. Omgekeerd kan de taaldocent didactische NT2-tips aan de vakdocenten en instructeurs geven.

¹³ Zie bijlage 4 *Overzicht formules om een neven- of voortraject te organiseren*.

¹⁴ A1/Breakthrough (1.1). Zie bijlage 1 *Vergelijkend overzicht niveau Nederlands tweede taal*.

3 LIJST MET AFKORTINGEN

ALTE	Association of Language Testers in Europe
BSO	Beroeps Secundair Onderwijs
CBE	Centra voor Basiseducatie
CEFR	Common European Framework of Reference
CNaVT	Certificaat Nederlands als Vreemde Taal
CTO	Centrum voor Taal en Onderwijs
CVO	Centra voor Volwassenenonderwijs
DBO	Dienst Beroepsopleiding
DIVA	Dienst Informatie, Vorming en Afstemming
DVO	Dienst voor Onderwijsontwikkeling (heden: Entiteit Curriculum)
ERK	Europees Referentiekader
EVC	Eerder Verworven Competenties
GO	Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap
HITEK	Hoger Instituut voor Talen en Economie Kortrijk
HvN	Huis van het Nederlands
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
Lt	lestijden
NARIC	National Academic (& Professional) Recognition and Information Centre
NODO	Nederlands op de Opleidingsvloer
NODW	Nederlands op de Werkvloer
NT2	Nederlands als tweede taal
OVSG	Onderwijssecretariaat van Steden en Gemeenten
PAV	Project Algemene Vorming
PST	Professionele Schoonmaaktechnieken
RG	Richtgraad
POV	Provinciaal Onderwijs Vlaanderen
SCVO	Stedelijk Centrum voor Volwassenenonderwijs
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
SITO	Stedelijk Instituut voor Technisch Onderwijs
SIVO	Stedelijk Instituut voor Volwassenenonderwijs
SO	Secundair Onderwijs
TIBO	Taaltoets Instroom Beroepsopleiding
TOBA	Toets Basistaalvaardigheid Anderstalige Volwassenen
UA	Universiteit Antwerpen
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidbemiddeling en Beroepsopleiding
VLOR	Vlaamse Onderwijsraad
VSKO	Vlaams secretariaat van het katholiek onderwijs. De katholieke onderwijskoepel.

4 INSPIRATIEBRONNEN

4.1 Literatuur

- Bakker, Ankie e.a. (2000). *Naar een taalgerichte vakles. Draaiboek voor invoering van taalgericht vakonderwijs in Iwoo*. Centrum Educatieve Dienstverlening Rotterdam.
- Beelaert, Sonja en de Vos, Hilde (2003). *Nederlands als tweede taal in een geïntegreerd opleidingsconcept*. Het Leerwerkcentrum Antwerpen.
- Berben, Martien en van Nuffel, Helena (2004). Mamadou aan de muur. Beginnen aan taalondersteuning op de opleidingsvloer. In: *Les 130*, sep. '04, p. 8-9.
- Bolle, Tiba en Witte, Femmy (2003). De stage als startpunt. Handelingssituaties als leidraad voor een geïntegreerd traject. In: *Les 124*, sep. '03, p. 6-9
- Bolle, Tiba (2004). Je moet van elkaar willen leren. Taal- en vakdocenten over hun samenwerking in een geïntegreerd traject. In: *Les 130*, sep. '04, p. 4-6
- Bolle, Tiba (2004). Daar komt nogal wat bij kijken! Structuur aanbrengen in de opzet, uitvoering en evaluatie van een geïntegreerd traject. In: *Les 130*, sep. '04, p.10-12
- Bots, Regine (1999): *Het Posterproject. Handleiding. Woordenschatuitbreiding voor leerjaar 1 in het voortgezet onderwijs. Geschikt voor mbo, havo en vwo*. Het Projectbureau, Partners Training & Innovatie Rotterdam.
- Bruylant, Wim en Padmos, Tineke (2001). *Kleurrijke klanten. De opvang van anderstaligen in de ondernemersopleiding*. CTO/Steunpunt Nt2 Leuven.
- Cnossen, Tinneke e.a. (2001) *Een aanzet tot integraal taalbeleid op school*. Amersfoort CPS.
- Cohen de Lara, Hans; van Pruissen, Annemiek; Stassen, Paul (1999). *De route. Een leidraad voor het schrijven van een taalbeleidsplan voor scholen voor primair en voortgezet onderwijs*. Utrecht Schooladviescentrum.
- Degroof, Wim: *Eindrapport 'Neventrajectexperiment' januari-december 2002*. CTO
- de Vos, Hilde en Leysen, Jes (2007). *Klare taal rendeert. Over het belang van een taalbeleid voor bedrijven en organisaties*. Huis van het Nederlands Antwerpen. Te downloaden via de website van het Huis van het Nederlands Antwerpen: www.nt2antwerpen.be (luik 'Taalbeleid').
- Drijkoningen, Joke en Vander Meeren, Katlijn (2004). Hoe hoog is de drempel? Startniveaus in Brusselse geïntegreerde trajecten. In: *Les 130*, sep. '04, p.20-21.
- Folkstra, J.H (2006). *Activerende werkvormen. Voortgezet Onderwijs*. Stichting Leerplanontwikkeling (SLO). (Deze publicatie is ook te downloaden)
- Gönenç, Aydan; Hillhorst, Cees en Smulders, Frans (2003). *Een kwestie van beginnen. Beleid maken op taal*. 's-Hertogenbosch KPC.
- Hacquebord, Hilde. Taalproblemen en taalbehoeften in het voortgezet onderwijs. Leerling- en docentenvragenlijsten als instrumenten voor taalbeleid. In: *Levende Talen Tijdschrift*, jg. 5, nr.2 (2004)
- Hajer, Maaïke en Meestringa, Theun (2004). *Handboek Taalgericht Vakonderwijs*. Coutinho.
- Hajer, Maaïke e.a (1993). *Adviezen voor schoolleiders. Tips voor de ontwikkeling van een taalbeleid*. Enschede/Lelystad SLO
- Houben, Lies en Wynants, Lies (2006). *Onderzoek startcompetenties voor de opleiding verpleegkunde*. Leuven/Brussel Centrum voor Taal en Onderwijs in opdracht van VDAB.
- Janssen-Van Dieten, Anne-Mieke (2003). Taaldoelen en vakdoelen bijten elkaar niet. Van denkhandelingen naar taalhandelingen. In: *Les 125*, okt.'03, p. 27-29
- Kabinet minister van onderwijs (2006). *Memorie van toelichting bij het voorontwerp van decreet betreffende het volwassenenonderwijs*. Versie 19 oktober 2006.
- Kabinet minister van onderwijs (2006). *De lat hoog voor talen in iedere school*. Nota Talenbeleid 28 september 2006.
- Kassenberg, Annelies en van Hilst, Brigitte (2005). Docenten getraind in taalgericht vakonderwijs. Een onderzoek naar de effecten. In: *Les 138*, dec.'05, p. 12-14.
- Koning Boudewijnstichting. *Accent op talent. Innoveren van onderuit in onderwijs en vorming. Tussentijds rapport van de commissie Accent op Talent*. (2004)
- Liefwaard, Marja en Tubbing, Marga (2002). *Eén in de web. Samenwerkingstrajecten educatie beroepsonderwijs: modellen en voorbeelden*. 's Hertogenbosch: CINOP.
- Meestringa, Theun (2003). *Een expertisnetwerk taalbeleid vo in Amsterdam*. SLO Enschede.
- *Methodiekbeschrijving voor de opleiding: HIT Kapper 2002-2004*. Leeuwenborgh Opleidingen.
- Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (2006). *Bewijs je bekwaamheid. Studievoortgang op*

- grond van eerder verworven kwalificaties (EVK) en competenties (EVC).*
- Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs (2001). *Volwassenenonderwijs Opleidingsprofielen Moderne Talen. Voorbeeldmateriaal bij de specifieke eindtermen.* DVO Brussel.
 - Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs (2006). *Opleidingsprofiel Volwassenenonderwijs. Studiegebied NT2. Modulaire opleiding. NT2 R2. AO NT 002.* Entiteit Curriculum Brussel.
 - Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs (2006). *Opleidingsprofiel Volwassenenonderwijs. Studiegebied NT2. Modulaire opleiding Socio-Culturele Integratie R2 AO NT 010.* Entiteit Curriculum Brussel.
 - Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs (2006). *Opleidingsprofiel Volwassenenonderwijs. Algemene vorming BSO3 AO AV 015.* Entiteit Curriculum Brussel.
 - Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs (2006). *Taalportfolio voor Volwassenen. Aangepaste versie 2006.* Dienst voor Onderwijsontwikkeling.
 - Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs en Vorming (2001). *Modulaire beroepsopleidingen studiegebied Personenzorg. Module initiatie verpleegkunde.* DBO Brussel.
 - Nederlandse Taalunie (2006). *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen.*
 - Nederlandse Taalunie (2002). *Visietekst Inburgering. Doelbewust inburgeren: een visie op de inburgering van nieuwkomers en oudkomers in Nederland en Vlaanderen.* Nederlandse Taalunie Den Haag.
 - OVSG. *Kwaliteitsvolle toets- en examenvragen.* (te downloaden: www.ovsg.be)
 - OVSG. *Draaiboek voor vakwerkgroepen. Suggesties voor het optimaliseren van vakwerkgroepen op school.* (te downloaden: www.ovsg.be)
 - Paus, Harry; Rymanans, Rita; Van Gorp, Koen (2003). *Dertien Doelen in een dozijn. Een referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen.* Nederlandse Taalunie Den Haag.
 - Pedagogische Begeleidingsdienst Gemeenschapsonderwijs (2003). *Taalbeleid.*
 - Teunissen, Frans (red.) (1997) *Taalbeleid Concreet. Nederlands als tweede taal en onderwijs in allochtone talen op multi-etnische scholen.* Kpc 's Hertogenbosch.
 - Tubbing, Marga en Raumakers-Volaart, Conny (2000). *Verder met maatwerk in educatie. Stappenplan trajectontwikkeling en voorbeelden.* 's Hertogenbosch: CINOP.
 - Steunpunt GOK (2003). *Taalbeleid op school. Instrument voor een analyse van de beginsituatie. Secundair Onderwijs.* Leuven
 - Tuinder, Mirjam (1998). *Taalbeleid in het roc – 1. Voorwaarden en uitgangspunten. Oriëntatie op taalbeleid voor management en directie.* Rotterdam. Het Projectbureau
 - Tuinder, Mirjam (1998). *Taalbeleid in het roc – 2. Schoolvoorbeelden. Praktijkervaringen en adviezen voor de invoering van taalbeleid.* Rotterdam. Het Projectbureau
 - Van den Berg, José (1999). *Nieuwe onderwijsmodellen in de bve-sector.* 's Hertogenbosch: CINOP.
 - Van den Branden, Kris (2005). *Coach de Coach. Taalleerkrachten ondersteunen bij het uitbouwen van hun onderwijspraktijk.* In Mottar, A. (red.) (2005). *Retoriek en praktijk van het moedertaalonderwijs. Een selectie uit de 18de conferentie Het Schoolvak Nederlands.* p.153-164.
 - Van den Branden, Kris. *Zeven vragen over taakgericht onderwijs (en een poging tot antwoord erop ...).* In: *Les*, jan./feb., nr. 3, 29ste jg. (2000)
 - Van der Erve, Elise (1997). *25 Takenpakket coördinatie taalbeleid voortgezet onderwijs* Enschede SLO.
 - Van der Maas, Marjan (2004). *Taal Integraal. Wegen naar taalgericht onderwijs.* Kpc 's Hertogenbosch.
 - Van Gorp, Koen en Verheyden, Hilde. *Taalbeleid op school hoe begin je eraan? Verkenning van een zoekproces.* In: *Vonk*, nov./dec. (2003)
 - Van Hilst, Brigitte: *Instrumenten voor taalbeleid bekeken.* In: *Levende Talen Tijdschrift*, 1/3 okt. (2000)
 - Vanhoren, Ingrid (2001). *Van herkennen naar erkennen. Praktijken en ontwikkelingen rond 'de (h)erkenning van verworven competenties' in Vlaanderen.* Samenvatting.
 - Verhallen (red.) (2003). *Vaktaal. Taalontwikkeling in het vakonderwijs.* Wolters-Noordhoff.
 - Wyns, Luc: *Taalbeleid in de praktijk.* In: *Vonk*. jg 35, nr 2

4.2 interessante websites¹

Algemeen

www.huisnederlandsbrussel.be

Website van *Huis van het Nederlands Brussel*. De *leerkrachtenpagina* verstrekt concreet materiaal en tips die door de medewerkers van het Huis van het Nederlands werden ontwikkeld. Bijvoorbeeld: Nederlands op de schoolvloer en in de opleiding en Nederlands in ziekenhuizen.

www.nt2antwerpen.be

Website van *Huis van het Nederlands Antwerpen*. Bevat interessante en relevante links in verband met aanbodverstrekkers, organisaties, lesmateriaal, taalbeleid.

www.taalunieversum.org

Deze site is voor iedereen bedoeld die interesse heeft voor de Nederlandse taal, met talrijke interessante links, verwijzingen naar vakliteratuur, nieuws, enzovoorts.

Vakliteratuur en lesmateriaal

www.expertisecentrumnt2.nl

NT2puntNL wil op het gebied van NT2 kennis toegankelijk maken, vergroten en verspreiden via ICT. Het expertisecentrum voert zelf een aantal innovatieve NT2 projecten uit en adviseert andere organisaties. De website biedt onder andere informatie en tips aan over duale trajecten².

www.itta.uva.nl

Het ITTA is een expertisecentrum voor NT2 en is een onderdeel van de universiteit van Amsterdam. ITTA doet onder andere onderzoek naar en ontwikkelt lesmateriaal rond geïntegreerde scholing, inhoudsgericht taalonderwijs en taalgericht vakonderwijs. Verder traint en coacht ITTA docenten en geeft adviezen en informatie over taalbeleid, enzovoorts.

www.nt2.be

Het Centrum voor Taal en Onderwijs (K.U.Leuven) ondersteunt sinds 1990 het taalvaardigheidsonderwijs Nederlands in Vlaanderen door middel van onderzoek, materiaalontwikkeling, begeleiding en nascholing van scholen, bedrijven, organisaties en overheden.

www.taalgerichtvakonderwijs.nl

Het Platform Taalgericht Vakonderwijs bestaat uit medewerkers van verschillende instellingen die hun ervaringen uitwisselen en hun kennis bundelen om taalgericht vakonderwijs zo goed mogelijk vorm te geven. Op de website staan onder andere achtergrondinformatie, werkdocumenten en interessante links in verband met taalgericht vakonderwijs.

www.taalpleinrotterdam.nl

Deze site verstrekt informatie over taalbeleid en taalgericht vakonderwijs, samenwerkend leren, woordenschatuitbreiding, lesvoorbeelden, enzovoorts.

¹ Dit is slechts een opsomming van een aantal relevante websites.

² 'Duale trajecten' betekent geïntegreerd vakonderwijs.

Toetsen

www.cnavt.org

De CnavT-medewerkers maken profielexamens Nederlands die meten of iemand in de Nederlandse taal kan functioneren in een bepaald domein. Op de website staan een toetsenbank met voorbeelden van nuttige toetstips en toetstaken die docenten kunnen gebruiken.

www.nt2evaluatheek.be

Deze site bevat een NT2-toetsenbank en geeft nuttige achtergrondinformatie en tips over toetsing.

Taaladvies

www.taaladvies.net

Geeft taaladvies over spelling en taalvragen. Bevat een overzicht van naslagwerken en organisaties die zich met taal bezighouden.

www.vlaanderen.be/taaltelefoon

De *Taaltelefoon* is de taaladviesdienst van de Vlaamse overheid. Hij geeft voor het Nederlands advies over spelling, woordgebruik, grammatica, uitspraak, tekstconventies zoals titulatuur en adressering, formulering en stijl. De *Taaltelefoon* kan door iedereen zowel telefonisch als online worden geraadpleegd.

www.vrttaal.net

Deze website geeft praktische tips over taalgebruik: spelling, schrijven, uitspraak en taalkwesties.

Nascholing/Deskundigheidsbevordering NT2

www.aiv.vub.ac.be

De Vrije Universiteit Brussel biedt een 'steunvak' NT2 aan binnen de academische lerarenopleiding Germaanse Talen: 'Onderwijs Nederlands aan anderstaligen'.

www.kdg.be

Karel de Grote-Hogeschool organiseert een voortgezette opleiding basiseducatie, een didactische vorming voor docenten die werken met laaggeschoolde volwassenen inclusief Nederlands voor anderstaligen.

www.kuleuven.ac.be/admin/al

De Katholieke Universiteit Leuven biedt een aanvullende lerarenopleiding Didactiek Nederlands aan anderstaligen aan.

www.nt2.be

Het Centrum voor Taal en Onderwijs (K.U. Leuven) ondersteunt sinds 1990 het taalvaardigheidsonderwijs Nederlands in Vlaanderen door middel van onderzoek, materiaalontwikkeling, begeleiding en nascholing van scholen, bedrijven, organisaties en overheden.

www.ua.ac.be/cno

Het Centrum Nascholing Onderwijs is een universitair nascholingscentrum voor onderwijspersoneel. Het CNO organiseert enerzijds nascholing voor alle betrokkenen uit het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de hogescholen. Anderzijds verzorgt het schoolgerichte cursussen, seminars en studiedagen op aanvraag in de scholen.

www.ua.ac.be/ioiw-ua

Het Instituut voor Onderwijs- en Informatiewetenschappen biedt een zeer praktijkgericht postgraduaat Didactiek Nederlands voor anderstaligen aan.

www.uvt.nl/faculiteiten/flw/onderwijs/nt2expert/

De Universiteit Tilburg biedt een 'Duale opleiding tot NT2-expert' aan. Het is een 3-jarige masteropleiding waarin theorie en praktijk geïntegreerd worden aangeboden.

www.bvnt2.org

De Beroepsvereniging van Docenten NT2 beschikt over een website met informatie, een archief, uitwisseling van lesideeën en –materiaal, een discussieplatform, ... Verder zorgt het bvnt2 voor de belangenbehartiging en deskundigheidsbevordering van docenten.

www.docatlas.be

Het provinciaal documentatiecentrum Atlas (docAtlas) is een documentatie- en leermiddelencentrum, gespecialiseerd in Nederlands voor anderstaligen, intercultureel onderwijs, mondiale vorming en interculturaliteit. DocAtlas organiseert ook vormingen over het gebruik van leermiddelen Nederlands voor anderstaligen, intercultureel onderwijs en mondiale vorming.

Documentatiecentra/bibliotheken

www.docatlas.be

Het provinciaal documentatiecentrum Atlas (docAtlas) is een documentatie- en leermiddelencentrum, gespecialiseerd in Nederlands voor anderstaligen, intercultureel onderwijs, mondiale vorming en interculturaliteit. Leerkrachten, studenten, vormingswerkers en alle andere geïnteresseerden kunnen er didactisch materiaal en documentatie in alle vormen ontlennen.

www.vocb.be

Website van het Vlaams ondersteuningscentrum voor de Basiseducatie. Het VOCB zorgt voor de begeleiding van CBE en de nascholing van educatieve medewerkers. Het VOCB ontwikkelt lesmateriaal en publiceert 'Wablief', een krant voor volwassenen met weinig leeservaring. Het VOCB beschikt over een documentatiecentrum.

Onlinecursussen en –oefeningen

www.digischool.nl

In het onderdeel 'vakscholen' vindt u informatie en bruikbaar materiaal voor lessen Nederlands aan anderstaligen voor secundair- en volwassenenonderwijs.

www.margoo.be

Deze site bestaat uit hot potatoes-oefeningen NT2, geordend per ERK-niveau.

www.taalnet.nl

Taalnet richt zich tot leerders NT2 en biedt onder andere een onlinecursus NT2 voor beginners, onlinemodules, taalspelen, woordenboeken, ...

4.3 Gesprekken

Ontwikkelgroep

- Frieke van Zundert (coördinator Huis van het Nederlands Antwerpen)
- Hilde de Vos (kwaliteitsmedewerker Huis van het Nederlands Antwerpen)
- Jan Leysen (projectcoördinator Huis van het Nederlands Antwerpen)
- Sandy Reinenbergh (taaldocent/projectmedewerker Linguapolis – Universiteit Antwerpen)
- Veerle Frateur (projectcoördinator Linguapolis – Universiteit Antwerpen)

Projectmedewerkers

- Chris Heyndels (taaldocent NT2 SCVO Sité)
- Diane Geboes (vakdocent/vakcoördinator SCVO SIVO)
- Jessica Leppens (taaldocent Nodo VDAB Antwerpen)
- Martine Lambrechts (verantwoordelijke social profit VDAB Antwerpen)

Stuurgroep

- Bert Arnold (directeur Leonardo Lyceum Campus Stuivenberg)
- Frank Storms (adjunct-directeur SCVO SIVO)
- Frieke van Zundert (coördinator Huis van het Nederlands Antwerpen)
- Hilde de Vos (kwaliteitsmedewerker Huis van het Nederlands Antwerpen)
- Jan Leysen (projectcoördinator Huis van het Nederlands Antwerpen)
- Martine Claesen (verantwoordelijke NT2 VDAB Antwerpen)
- Rika de Roover (directeur SCVO Sité)
- Sandy Reinenbergh (taaldocent/projectmedewerker Linguapolis - UA)
- Veerle Frateur (projectcoördinator Linguapolis - UA)

Adviesgroep

- Boris Mets (Coördinator Algemeen Onderwijsbeleid Stad Antwerpen)
- Carine Steverlyncx (Inspecteur Volwassenenonderwijs NT2 en Personenzorg)
- Chantal Delmotte (Inspecteur Volwassenenonderwijs Lichaamsverzorging en Talen)
- Frans Daems (Hoogleraar Nederlandse Taalkunde en Taaldidactiek Universiteit Antwerpen)
- Griet Mathieu (adjunct-directeur PCVO Gent)
- Heidi De Niel (Coördinator Sectie Volwassenenonderwijs Centrum Taal en Onderwijs KULeuven)
- Hilde Vanderheyden (Adviseur Entiteit Curriculum Departement Onderwijs)
- Kris Cleiren (Algemeen Coördinator Integratiedienst Stad Antwerpen en voorzitter Raad van Beheer HvN)
- Marleen Van Ouytsel (Initiatiefnemer van dit project en Provincieraadslid Antwerpen)
- Monique De Ridder (Secretaris Vlaamse Onderwijsraad)

Met dank aan

Inge Adelmeijer, Leen Callens, Peter Catry, Ria Cauchie, Wim De Groof, Trees De Muynck, Veerle Depauw, Bart Dooms, Katrien Dragon, Michael Eulaers, Lies Houben, Monique Laenen, Cathy Maes, Sigrid Mees, Annemie Meeusen, Dirk Palinck, Francisca Sabbe, Els Schelfhout, Hilde Snels, Els Spaas, Katty Stas, Diane Tayaert, Ann Thys, Lydia Trap, Luc Van Bauwel, Philippe Vangeneugden, Mieke Van Grinsven, Eva van Herck, Koen van Vooren, Gert Verwilt, Jan Vogels, Els Willems, Ilse Wils en alle vakdocenten van de opleidingen Haartooi SCVO SIVO en Gediplomeerde Verpleegkunde Leonardo Lyceum Campus Stuivenberg.